

Harap-Alb

Caracterizare

PROF. PAULA-LIVIA VORNICEANU
LICEUL TEORETIC „ION NECULCE” TÂRGU
FRUMOS

Context

- „Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă este un basm cult, publicat în revista „Convorbiri literare”, în anul 1877.

Statutul social, psihologic, moral al personajului

- Harap-Alb este protagonistul basmului, întruchipare a binelui, dar personaj lipsit de însuși supranaturale. Este construit realist, învață din greșeli și progresează; este un personaj rotund.
- Statutul inițial al eroului: neinițiat/naiv; caracterizat prin bunătate,
- Numele Harap-Alb semnifică rob de origine nobilă, dar și condiția de învățăcel.

Elemente de structură și compoziție ale basmului

- Titlul sugerează tema basmului: maturizarea mezinului basmului.
- Pe parcursul firului epic, destinul acestuia cunoaște trei ipostaze:
- **fiul cel mic** al craiului, imatur și neinițiat, dar curajos și preocupat de a-și ajuta propria familie,
- **Harap-Alb**, ucenic al Spânului, parcurgând drumul inițierii,
- **împăratul** inițiat, capabil de a conduce împărăția unchiului sau și de a-și întemeia o familie cu aleasa inimii sale.
- Cea mai mare parte a basmului este dedicată celei de-a doua ipostaze.
- El este numit de către formatorul său, antagonistul, printr-o sintagmă oximoronică, „Harap-Alb”; substantivul comun „harap” desemnează o persoană cu piele a și părul de culoare neagră și se află în contradicție cu epitetul cromatic „alb”. Fiul craiului devine astfel slugă atipică a Spânului.

Acțiunea

- Acțiunea basmului este **lineară** fiind alcătuită din multiple **secvențe înlănțuite**. Ea debutează *ex abrupto* cu evenimentul care perturbă echilibrul situației inițiale: craiul este rugat de fratele său mai mare să-i trimită pe unul dintre feciori pentru a-i fi urmaș la tron. Dacă cei doi fii mai mari ai acestuia nu reușesc să treacă **proba curajului** impusă de tatăl lor, deghizat în urs, mezinul este pregătit și el să-și încerce norocul. Pentru că dovedește, în prealabil, **calități sufletești superioare**, atunci când se milostivește de bătrână cerșetoare, el are un prim ajutor de nădejde, anume personajul supranatural, întruchiparea bunătății, Sfânta Duminică, cea care se deghizase în femeie sărmană pentru a-l pune la încercare. Aceasta îl sfătuiește să aleagă calul, hainele și armele care au aparținut tatălui său în tinerețe pentru a putea reuși ceea ce și-a propus, fapt care denotă **refacerea unui destin privilegiat**.

Trăsăturile personajului

- Protagonistul basmului, fiul de crai, devenit Harap-Alb pe parcursul drumului său inițiativ, se remarcă prin calitățile sale, pe care are ocazia de a le proba de-a lungul întregii scrieri. În jurul personalității sale în formare se încheagă țesătură epică a basmului cult.
- Primele două etape ale destinului său dezvoltă procesul sinuos al maturizării personajului în vederea atingerii treptei maxime a propriei aspirații, aceea de a ajunge Împărat. La început, el este fiul cel mic, crescut în umbra fraților, dar care are ocazia unică de a-și dovedi, ca și în basmele populare, superioritatea.

Trăsăturile personajului

- El nu are puteri supranaturale, ci, din contra, este o **fire sensibilă**; atunci când merge în grădină „începe să plângă în inima sa” pentru că frații mai mari și-au dezamăgit tatăl. Sensibilitatea este dublată însă de o **ambție imensă și de mult curaj**. Deși ceilalți nu aveau așteptări de la el, se oferă să își ajute familia și să treacă proba plecării în călătorie.

Trăsăturile personajului

Prima probă a formării sale se adresează sufletului: **milostenia**. Când o bătrână îl roagă să o ajute, el nu ezită să o miluiască, dovedind bunătate, dar și naivitate deoarece nu își pune nicio clipă problema cum a ajuns aceasta în grădina palatului. Bătrâna se dovedește a fi un personaj fabulos, Sfânta Duminică, cea care îi va fi aproape de-a lungul formării sale și care îi prezintă statutul său de după inițiere: „ai să ajungi împărat, cum nu a mai stat altul pe față pământului, așa de iubit, de slăvit și de puternic.” Mezinul îi intuiește bunele intenții și îi urmează sfaturile întocmai. De aceea, se poate spune că o particularitate a scrierii lui Creangă este **umanizarea fantasticului**. Cel mai elocvent exemplu în acest sens este comportamentul fiului de crai, care, contrar statutului său de Făt-Frumos, personaj exemplar al basmului popular, plânge când este certat de tată, se enervează și lovește calul cu frâul, este ușor de păcălit de către Spân, are momente de teamă profundă înainte de confruntarea cu încercările vieții, își exprimă explicit sentimentele și „se bate cu mâna peste gură” de uimire la întâlnirea cu Gerilă. Cu cei cinci prieteni ai săi poartă dialoguri savuroase, iar aceștia, în ciuda înfățișării lor bizare, se comportă precum consătenii lui Nică din Humulești.

Trăsăturile personajului

- Proba din dreptul podului, loc simbolic al trecerii către o altă etapă a vieții, este depășită cu **vitejie**. Totuși, fiind **novice**, este păcălit de Spân, cu care se însoțește nerespectând sfatul părintesc, fapta pentru care se simte foarte vinovat, având mustrări de conștiință, care dovedesc legătura sufletească specială cu tatăl său.

Trăsăturile personajului

Acceptarea Spânului drept călăuză are consecință imediată pierderea propriei identități și renașterea sub un nou nume construit pe baza unui oximoron. Jurământul pe ascuțișul paloșului, la care l-a supus Spânul, conștient fiind de loialitatea fiului de crai, este considerat de personaj un act sacru, pentru care are un profund respect și de care se poate elibera doar prin moarte. Astfel, el nu-și trădează adevărata identitate nici în fața unchiului său, nici înaintea celei pe care o iubește, fiica împăratului Roș. Pregătit să înfrunte vicisitudinile drumului ales, își asumă probele impuse de stăpânul destinului său și le trece cu bine alături de cei apropiați de sufletul lui, calul fermecat și Sfânta Duminică. Latura sa profund umană se dezvăluie prin lamentații, dar dovedește curaj și perseverență și astfel reușește să treacă obstacolele vieții.

Trăsăturile personajului

- Eroul central este foarte sociabil, fapt care îl ajută în demersurile sale pentru că, prin comunicare cu cei din jur, reușește să-și facă prieteni loiali. Cele cinci personaje miraculoase sunt gata să îl însoțească și să îl ajute oricând este nevoie. De asemenea, se dovedește foarte **mărinimos**, ajutând furnicile și albinele prin fapte nobile, care nu întârzie să-și afle răsplata. La finalul călătoriei, Harap-Alb cunoaște un nou sentiment mai puternic și mai profund decât celelalte, iubirea, dar structura sa sufletească îl împiedică să uite **devotamentul** față de Spân, așa că e pregătit să o ducă pe fata acestuia. Ea însă, foarte inteligentă fiind, intuiește adevărată identitate a celui pe care îl iubeste și îl ajută în confruntarea finală, aducându-l la viață, într-o nouă existență absolvită de jurământ, ca **tânăr împărat**.

Caracterizarea directă

Caracterizarea indirectă

- Din punctul de vedere al modalităților de caracterizare, putem remarca, în primul rând, **caracterizarea directă**, făcută de narator sau de personaje: fiul de crai este conconsiderat „boboc în felul său la trebi de aieste”, „slab de înger”, „mai fricos ca o femeie”, „naiv”, uneori „mânios”. Sfânta Duminică i se adresează cu admirație: „Vedea-te-aș împărat, luminate crăișor”, în timp ce Spânul îl privește cu dispreț, considerându-l „slugă vicleană”. **Caracterizarea indirectă** reiese din faptele sale, din vorbe, din atitudinea față de ceilalți, din limbaj. **Frumusețea sa spirituală și optimismul** sunt evidente în fiecare moment al scrierii.

Relația cu celelalte personaje

Din punctul de vedere al **relației cu celelalte personaje**, se remarcă **atitudinea pacifistă a eroului**, care se străduiește din răspuțeri să păstreze legături amiabile cu ceilalți, chiar dacă uneori dificultățile îl copleșesc. **Plin de viață și sociabil**, nu ezită să facă bine celor din jur, fiind astfel răsplătit prietenește. Fără aceste trăsături nobile ale sufletului său, n-ar fi reușit să își împlinească aspirația înaltă de a deveni împărat.

Relația Harap-Alb și Spân

- Cea mai pregnantă relație între personaje, din text, este aceea dintre **eroul central și Spân**.
- Acesta din urmă este personajul secundar, negativ al operei literare, postura dublată de aceea de formator pentru tânărul neinițiat.
În timp ce Spânul este deja un caracter format dominat de o trăsătură, anume răutatea, Harap-Alb este un tânăr în plină transformare, a cărei personalitate se completează pe parcursul scrierii.

- Atitudinea antieroului față de fiul craiului cunoaște două etape. La început, prin viclenie și lingușire, reușește să îl convingă pe drumeț să îl
- însoțească, deși acest fapt echivalează cu încălcarea sfatului părintesc. Din momentul în care Spânul îl păcălește pe erou să între în fântână, atitudinea lui se schimbă radical, devenind poruncitor și autoritar, dovedindu-și adevăratul caracter. Orgoliul său de stăpân autoritar îl determină să-și supună sluga la diferite probe complicate, care însă sunt menite să-l ajute pe Harap-Alb în devenirea sa. Personajul negativ nu are deloc intenția de a-l ajuta, ci este orbit de statutul inedit de a conduce un destin; fără însă a conștientiza, îi este de mare ajutor, punându-l, de fiecare dată, în situații-limită, în care trebuie să accepte provocările.
- Spânul devine astfel un simbol al experiențelor nefaste în viața omului, a căror apariție este neplăcută, uneori chiar dramatică, dar care ajută la maturizarea fiecăruia dintre noi.
- Finalul basmului amplifică și mai mult antiteza dintre frumusețea caracterului celui care nu încalcă nicio clipă jurământul făcut, fără a-și mărturisi adevărată origine, și răutatea antieroului, care este pedepsit printr-o moarte cumplită chiar de către calul fermecat, după ce înfăptuise cea mai oribilă dintre acțiunile sale, tăindu-i capul lui Harap-Alb.

Concluzii

- În concluzie, trecerea protagonistului prin încercări dificile, ca și experiența condiției umilitoare de rob la dispoziția unui stăpân nedrept, conturează sensul didactic al basmului. Potrivit viziunii despre lume a scriitorului, calitățile necesare unui împărat „mare și tare” sunt înțelepciunea, bunătatea și cinstea, calități dovedite de „omul de soi bun” pe parcursul unor probe dificile. Deși este un personaj de basm, eroul nu reprezintă doar tipul voinicului, ca Făt Frumos din basmele populare, ci este și un „om de soi bun” (G. Călinescu), eroul vrednic care traversează o serie de probe, se maturizează și devine împărat. Basmul poate fi, astfel, considerat un **bildungsroman**.